

АНОМІЯ ЯК ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВА ПРОБЛЕМА

В статті отражені концептуальні различия осмысления феномена аномии. Раскрыт микросоциальный характер аномии, вызванный особым типом взаимодействия индивидуума и общества в конкретно-исторических условиях.

Conceptual distinctions of comprehension of the phenomenon of anomie are reflected in the article. Mikrosocial character of anomie, caused the special type of co-operation of individual and society in konkretno-istoricheskikh terms, is exposed.

Сучасна філософсько-правова думка піднесла до статусу наукових проблем значну кількість явищ, які раніше не отримували належного теоретичного осмислення. Однією з таких проблем є стан нестабільності в соціумі. Суспільні проблеми, прямо або побічно пов'язані з осмисленням феномена аномії, історично розглядалися в рамках традиційного філософського підходу до аморалізму як деструктивного соціального явища. Природно, що в теоретичному розвитку відповідних концепцій відбувалися множинні метаморфози, що відображають найрізноманітніші точки, які в сукупності втілювали цілі епохи, філософські школи, погляди на суспільні відносини в цілому. В основному ж наукова полеміка розгорталася навколо проблем, пов'язаних з поняттями справедливості, добра і зла, належного і порочного в поведінці людини, її відношення до цінностей та інших пануючих етичних імперативів свідомості. Проблеми кризових суспільних станів, пов'язаних з деформаціями індивідуальної і масової свідомості, руйнуванням ціннісно-нормативної регламентуючої системи суспільства, втратою більшістю індивідів соціально-етичних імперативів, завжди стояли в центрі уваги філософській і теоретичній соціальній думці: від античності до сучасності.

Зокрема відомими доробками з цієї проблематики є праці античної філософії (Сократ, Платон, Арістотель), середньовіччя (Аврелій Августин, Хома Аквінський), соціалістів-утопістів (Т. Мор, Т. Кампанелла), філософа епохи французького Просвітництва XVIII століття Ж.-Ж. Руссо, ряду видатних філософів XVII-XIX століть (І. Кант, Ф. Гегель, Ф. Ніцше, К. Маркс); представників російської філософії – М.О. Бакуніна, М.О. Бердяєва. Біля витоків теорії аномії стояли Є. Дюркгейм, Р. Мертон, А. Коєн, ідеї яких отримали подальший розвиток у роботах В. Афанасєва, Я. Гилінського, Р. Дубіна, В.А. Бачиніна, Р. Кравченка, Р. Крауда, А. Ковальова, Л. Ланцової, О. Осипової, Є. Сазерленда, Н. Смелзера та ін.

Попри те, що осмислення аномії як соціального явища з часів Е. Дюркгейма має свою власну історіографію, слід зазначити, що на даний час виникає потреба переосмислення даного феномену у відповідності з світоглядною орієнтацією людини.

Загальноприйняте визначення аномії зводиться до наступного: це стан суспільства, в якому ті або інші області соціального життя, типи соціальних відносин і поведінки людей в значній мірі випадають з сфери нормативного регулювання з боку суспільства. Втрачаються або гранично

слабшають необхідні імперативи, а значна частина індивідів не вважає обов'язком слідувати сталим нормам. В результаті виникає свого роду нормативний вакуум, що поглинає правові, етичні і інші регламентуючі основи суспільного буття, індивідуальної і масової свідомості [22, с. 29].

Усталеною є точка зору, що причиною аномії як невідповідності нормативного та інституційного аспектів соціально-правового порядку є руйнування нормативних нарративів. В результаті послідовного ланцюга негативних соціальних метаморфоз виникає виражена в аномії кризова свідомість, яка, розростаючись, поглинає ті, що втрачають на практиці нормативно-регулятивну функцію, правові і ціннісні імперативи [5].

Головні суперечності сучасного осмислення феномена аномії викликані, на наш погляд, історично обумовленими концептуальними розбіжностями в підходах до формування теоретичної бази, на основі якої доцільно проводити системний аналіз глобальних суспільних процесів, пов'язаних з соціальними перетвореннями або кризовими змінами. Аномія характеризується макросоціальним характером, що викликаний особливим, специфічним типом взаємодії особи і суспільства в конкретно-історичних умовах. Необхідність виходу із стану аномії завжди зв'язана з складними, багатфакторними, суперечливими і хворобливими процесами, осмислення яких вимагає широких, філософських узагальнень і виявлення основоположних закономірностей [1].

Беззаконня, несправедливість, безвір'я, безлад – саме ці явища стали суттю аномії. Французький філософ Ж.-М. Гюйо, який і ввів сам термін в науковий обіг, вважаючи аномію позитивним явищем, розглядав її як процес звільнення індивіда від влади жорстких і догматичних правил, що носять загальний та універсальний характер [8, с. 196]. Розглядаючи проблему взаємовідношення суспільства та особи, французький соціолог Дюркгейм (1858–1917) стверджує, що людина є подвійною істотою, оскільки в ній фізична людина поєднується з соціальною людиною. Останній же з необхідністю потрібне суспільство, представником якого вона є, і служити якому вона зобов'язана. Поведінка особи повністю залежить від згуртованості і міцності суспільства, тому, якщо суспільство знаходиться в стані кризи, соціальні регламентації втрачають значення для особи, яка має необмежені бажання і пристрасті. Дюркгейм іменує такий стан суспільства аномією [4, с. 342–358], яка є постійним і нормальним станом капіталістичного суспільства та є проявом більш широкого явища – дивіації. Суспільство заохочує однакові для всіх цілі і цінності індивідуального успіху, то більшість людей, позбавлених багатства, влади, високого престижу, неминуче вступають у конфлікт із соціальними нормами або розцінюють своє життя як таке, що не склалося. Відсутності чітких встановлених рамок дозволеного у соціумі уможливорює кримінальні дивіації. Найбільш яскраво аномія проявляється в різноманітних дивіаціях, які є наслідком відсутності в особистісній свідомості чіткої системи норм та цінностей, а також критеріїв і меж дозволеного [4, с. 284].

У 1938 року американський соціолог Роберт Мертон в статті «Соціальна структура і аномія» стверджував, що причиною злочину є суперечності між цінностями. Це протиріччя призводить до того, що людина, яка зуміла отримати певні цінності за всіма правилами, починає заперечува-

ти правила і прагнути отримати їх за будь-яку ціну. Поєднання концепції про законну мету і незаконні засоби її досягнення з концепцією про неоднакові можливості досягнення і використання тих незаконних коштів, створило комбінацію законних і незаконних можливостей. Причину виникнення аномічних ситуацій Мертон вбачає і в певних умовах людського середовища, яке він розуміє, з одного боку як суспільну, з іншої – як культурну структуру з комплексом тих цінностей і норм, які вказують на поведінкову орієнтацію певних членів суспільства або груп [10, с. 67–69]. Передусім слід зазначити, що аномічна людина, як пише Р. Мертон [10, с. 58], це завжди людина-скептик. Для неї характерна чітка орієнтація на поточний момент, на теперішнє, а не на майбутнє чи минуле.

Одночасно з статтею Р. Мертона в 1938 року з'явилася робота Торстона Селліна «Конфлікт культур і злочинність». Якщо Р. Мертон проаналізував конфлікт між культурними цінностями і можливостями їхнього отримання, то Т. Селлін розгледів роль криміногенного чинника конфлікту між культурними цінностями різних співтовариств [13]. За підсумками цієї теорії американський соціолог А. Коен в 1955 року розробив концепцію субкультур. Він зменшив масштаб соціальних груп, і розглянув особливості культурних цінностей кримінальних об'єднань (банд, співтовариств, угруповань). У цих мікрогрупах можуть формуватися свої мінікультури (погляди, звички, вміння, стереотипи поведінки, норми спілкування, права та обов'язки, міри покарання порушників норм, вироблених такою мікрогрупою). В такому випадку кримінальна субкультура прербує у протиріччі з цінностями, які панують у суспільстві [7].

Американський філософ і політолог Т. Парсонс також кваліфікував будь-які порушення суспільної рівноваги як прояви особливого хворобливого стану суспільства, коли індивід випробовує в цих умовах психологічний дискомфорт, який згодом виривається назовні за допомогою агресії. Так виникають форми соціальної аномії, що приводять до масштабних деформацій громадського порядку [15]. Англо-американський філософ Р. Дарендорф пов'язував чинники аномії з послабленням суспільних прив'язаностей [2, с. 37–49]; американський мислитель Р. Маккайвер – з нерозвиненими соціальними і емоційними контактами; німецький філософ Ю. Хабермас – з суперечністю між інтеграцією режиму (ідентифікація з суспільним пристроєм,) і культурною інтеграцією. У цих твердженнях міститься важливий для розуміння аномії смисловий парадокс буття, принципово сформульований на рівні традиційного філософського знання: суспільство надає вирішальний вплив на індивіда, і він, у свою чергу визначає суспільство.

Ще англійський філософ Т. Гоббс в своєму трактаті «Левіафан» в далекому XVII столітті зобразив людський світ в додержавному, доправовому стані, який можна визначити як аномійний. Агресивність, воєнничість, користолобство керують переважно людськими вчинками. Кожна людина, відмічена печаткою первородного гріха, від народження схильна до тваринних пристрастей – страху, гніву, жадності. Любов до себе, а не до інших є невикорінним і домінуючим мотивом більшої частини її дій [23, с. 148–156].

Російський мислитель Вл. Соловйов виходив з констатації того, що в суспільстві, в розумах і серцях людей запанувало «беззладдя», а з ним

беззаконня і свавілля. Протистояти цьому дуже важко, оскільки цьому заважає сама людська природа з лежачою в її основі темною і злою силою непоборимого егоїзму. У всіх людських співтовариствах завжди є індивіди, здатні перетворити життя людей, що оточують їх, на справжнє пекло. При цьому найбільша небезпека виходить від тих, хто володів силою, злістю і рішучістю, хто рветься до досягнення своїх егоїстичних цілей, не зважаючи ні на моральні, ні з правові заборони. М.А. Бакунін стверджував, що єдине, чому зобов'язана підкорятися вільна людина, – це природні закони. Всі свідомі дії особи повинні бути направлені на те, щоб демонструвати і затверджувати свою свободу у всіх соціальних сферах [12, с. 196].

У аномійному соціумі розпадаються духовні, релігійні, етичні скріплення, що пов'язували людей в цивілізоване суспільство. За грубими, вульгарними емоціями криється катастрофічне світовідчуття свідомості, якій здається, що спустошений світ нестримно ковзає до згубного фіналу і тому немає ніякої потреби в нормах, цінностях і сенсах. Французький філософ Жан Поль Сартр (1905–1980) був переконаний в тому, що людина не вибирає, бути їй вільною або не бути; вона просто засуджена на свободу. Завжди і скрізь вона вільна; навіть у в'язниці, під тортурами свобода залишається з людиною. Для кожної людини прямим наслідком переживання своєї свободи є відчуття тужливої самоти, власній відчуженості від всього світу і глибокий, нічим невикорінений відчай. [19, с. 67–68]

Німецький філософ та психоаналітик Е. Фромм до аномійного відносить авторитарний тип людей, який характеризуються тенденцією до протистояння всякій владі і впливу. «Іноді це протистояння так затемняє всю картину, що тенденція підпорядкування стає непомітною. Така людина постійно повстає проти всякої влади, навіть проти тієї, яка діє в її інтересах і абсолютно не застосовує репресивних мір» [21, с. 89–91]. Фромм вважає бунтівний тип людей спадковою властивістю. Він виділяє тип, що знаходиться в подвійному відношенні до влади. Це люди, які борються з однією системою влади і, в той же час, підкоряються другій системі (хоч би тільки у власній свідомості) [21, с. 12–15].

Роберт Маккайвер, Девід Рісмен і Лео Сроул розвинули психологічну концепцію аномії. Згідно Маккайверу, «аномія» – це «стан свідомості», при якій відчуття соціальної згуртованості – руйнівна сила моралі індивіда, – слабне або повністю руйнується; аномія є «руйнування відчуття причетності індивіда до суспільства». «Людина не є стриманою через свої етичні норми, для неї більш не існує ніяких етичних норм. Вона втратила відчуття спадковості і боргу, здатність відчуття існування інших людей. Аномічна людина стає духовною, вона відповідальна лише перед собою. Вона скептично відноситься до життєвих цінностей інших. Її єдина релігія – філософія заперечення. Вона живе лише безпосередніми відчуттями, у неї немає ні майбутнього, ні минулого» [29, с. 56–64].

Девід Рісмен розглядає аномію як синонім неприйняття. Він ділить епохи індивідів на «автономні» і «аномійні» типи. Перший володіє здібністю пристосування до поведінкових норм власного суспільства; аномічні індивіди ж відповідають відмінним від пануючих поведінковим нормам [16]. Лео Сроул пропонує вимірювати психологічне відчуття аномії індивідуально. Він виділяє п'ять параметрів аномії і представляє їх

на п'ятипунктній шкалі, яка включає сфери політики, культури, економіки, інтерналізованих соціальних норм і цінностей, а також «первинного» відношення до тих, що оточують. Питання торкаються: відчуття індивідом того, що суспільні лідери далекі від нього і байдужі до його потреб; песимістичного сприйняття індивідом соціального ладу як переважно неміцного і непередбачуваного; такого погляду індивіда, згідно якому він і йому подібні відступають назад від вже досягнутих цілей; відчуття індивідом безцільності життя; відчуття, що мережа відносин особи не підлягає передбаченню і не має підтримки [9, с. 167].

Велику цінність має аналіз, згідно якому індивідуальна аномія обумовлена соціальною аномією. Спенсер стверджував людина здатна бажати неможливого і протиприродного, такого, що перебуває за гранню розумної міри, не вписується в межі соціальних норм, що склалися впродовж історії розвитку цивілізації і культури. З одного боку аномія – це здатність створювати під час просування від відомого до незвіданого нове, раніше небачене, те, чого немає на природному світі. З іншого боку, аномія здатна виявлятися як прагнення переступити межу дозволеного, подолати нормативні, моральні і правові бар'єри, що відокремлюють допустиме від забороненого [18]. Одна з найважливіших властивостей правових норм полягає в їх здатності обмежувати людську свободу. У аномійній особи це може породжувати вільне або мимовільне бажання порушити нормативні межі, що перегороджують їй шлях до поставлених цілей. Виникає характерний соціальний парадокс, що справляє враження, ніби норма породжує порушення, правовий закон породжує злочин. Відповідно, де є закони, там є і злочини, де є право, там неодмінно існують і правопорушення, тобто ці протилежності, не дивлячись на їх полярність, невідривні один від одного.

Російський учений Л.Н. Гумільов висунув гіпотезу, яка пояснює природу масових спалахів аномійних настроїв у великого числа людей, що примушують їх проявляти підвищену соціальну активність різного, зокрема кримінального, характеру. Для характеристики цих настроїв він використовував поняття пасіонарності (від фр. *passion* – пристрасть), що дозволяє пояснювати енергетичну природу порушення людьми типових соціальних норм. Ці порушення здатні виявлятися у вигляді войовничості, жадності, грубій пристрасті до насолоди, готовності до підступності і насильства, а також як пихатість, владолюбство, схильність до непомірного накопичення. Гумільов називав людей з такими схильностями пасіонарними. Він стверджував, що пасіонарні імпульси виходитимуть не з сфери свідомості, а з області підсвідомості, а це часто приводить до того, що пасіонарії виявляються не в змозі передбачати можливі наслідки своїх вчинків і контролювати свою активність.

Аномія є способом пристосування суспільства до певної ситуації. Ступінь свободи особистості зростає, відсутні тверді життєві цілі, норми і взірці поведінки. Це ставить багатьох в непевне соціальне становище, позбавляє колективної солідарності, відчуття єдності з конкретною групою і суспільством. Звідси – зростання злочинності, порушень правил поведінки і норм моралі [11]. В кризові періоди відбувається падіння добробуту, яке призводить до раптових змін, деякі індивіди опиняються в іншому становищі, аніж вони знаходилися до цього. Ця ситуація вима-

гає, щоб вони переглянули свої вимоги до життя, моральні настанови, в яких були виховані, про те суспільство наразі не може схилити їх до нового способу життя, до якого вони не звичні. Таким чином виходить, що вони виявляються непристосованими до умов, у яких зненацька опинилися, і навіть сама перспектива життя в таких умовах видається їм нестерпною. Звідси і походять страждання. Такий стан суспільного безладу можна вважати аномією. Тут вона виступає регулярним і специфічним фактором суїциду. Аномічний суїцид вирізняється тим, що залежить не від способів пов'язаності індивіда з суспільством, а від того, яким саме чином здійснює суспільство свій регулятивний вплив на окрему людину. Аномічний суїцид породжується тим, що людська діяльність приходить у стан безладу і людські суб'єкти зазнають від цього страждань. Не має такого морального ідеалу, котрий не включав би в себе, залежно від суспільства, в різних і неоднакових пропорціях егоїзм, альтруїзм, аномію. Адже суспільне життя одночасно передбачає, що індивід характеризується певною особистістю, що він може пожертвувати нею, якщо того вимагатиме спільнота.

Клаудорд і Оулін запровадили поняття аномії через теорію сприятливих можливостей. Вони вважали, що розрив який проголошуються суспільством між цілями і доступними для їх досягнення засобами, викликає в індивіда напругу. В результаті чого індивіди вступають на шлях злочинності, вдаючись до незаконних засобів досягнення проголошених суспільством цілей. Неттлер з даною теорією не погоджувався. Він вважав, що основними є поняття «бажання» і «можливість», але, коли ці поняття застосовуються стосовно конкретного індивіда, то їх значення невизначене. На його думку, поведінку членів зграї завжди можна пояснити з допомогою гіпотези про структуру можливостей [17].

У 1938 р. вчений Колумбійського університету Френк Танненбаум ототожнював процес відчуження з аномією і назвав «драматизацією червона». Думку Танненбаума про «драматизацію зла» можна вважати теорією формування зграї. За гіпотезою все починається зі звернення індивіда про підтримку до тих, хто відчужений від встановлених норм. Саме в зграї відчужені люди знаходять ефективне вирішення своїх проблем.

Питання відчуження порушується і у працях З. Фрейда. На його думку, відчуження виникає як результат потреб цивілізації, ідентифікація і ідентичність становлять основу соціальної взаємодії. Це інтегративний процес, під час якого індивід вписується до свого оточення, що у свою чергу знижує його напруженість і тривожність [20, с. 168–121].

В умовах перехідного етапу особистість зіштовхується з цілим рядом проблем. І перш за все це проблема втрати соціальної ідентичності. У сучасному суспільстві самоідентифікація особистості майже неможлива тому, що відсутня її базова основа, а саме – стала традиція і канон. На фоні бурхливих соціальних змін втрачаються ті основні стандарти, спираючись на які, особистість могла б отримати відчуття власної ідентичності з окремою соціальною системою. [3, с. 177].

Характерно, що аномія проявляється не тільки на загальносоціальному, але й на індивідуально-особистісному рівні. У той же час існує точка зору, що певний ступінь аномії є необхідним для наявності елементарної особистісної свободи в рамках суспільства. Особливо актуаль-

ним це ствердження видається при розгляді ситуації, коли соціальні норми стають «занадто твердими», втрачають гнучкість, тим самим обмежують індивідуальний та особистісний розвиток жорсткими рамками. Тобто, в нормі таке явище, як аномія в суспільстві завжди присутнє і навіть є необхідним, але в стабільному суспільстві воно гармонійно поєднується з тією самою стабільністю та системою чітких соціальних норм і стандартів. Що стосується соціуму, то для нього характерний надмірний розвиток аномічних процесів, що неминуче викликає певний соціальний хаос, коли люди своєю поведінкою порушують та ігнорують суспільні інтереси та права інших.

Таким чином феномен аномії сьогодні є відображенням складних проблем сучасності. Багатоаспектність даних проблем, досліджуваних філософами, соціологами, психологами і юристами, які дотримуються різних методологічних настанов, збільшує труднощі, які очікують дослідників. Незважаючи на негативні сторони даного феномену, треба відмітити, що аномія опосередковано сприяє формуванню нової соціальної стабільності перехідного суспільства, виступає в ролі своєрідного «загартування». Але загалом питання аномії та її ролі в перехідному суспільстві є досить складним і потребує подальших досліджень.

Література:

1. Бачинін В. Антогонізм и аномія // Філософська і соціологічна думка, – 1993. – № 2. – С. 27–35.
2. Дарендорф Р. Мораль, революція і цивільне суспільство: Роздуми про революцію в Європі. – М., 1998.
3. Донченко О., Романенко Ю. Архетипи соціального життя і політика. – К.: Либідь, 2001. – 334 с.
4. Дюркгейм Е. Норма і патологія: соціологія злочинності. – М., 1966; О разделении общественного труда., Метод социологии /Пер. с фр. – М.: Наука, 1991. – 572 с., Самоубийство. Социологический этюд / Пер. с фр. А.Н. Ильинского, 1998. – 496 с. Под ред. В.А. Базарова. – М., 1994. – 500 с.
5. Злобіна О.Т., Тихонович В.О. Особистість сьогодні: адаптація до суспільної нестабільності. – К.: Ін-т соціології, 1996. – 100 с.
6. Кнухов Ж.Н. Аномія и нормативная девиантность // Вестник МГУ. – Сер. 18. – Социология и политология. – 1996. – №2. – С. 35–40.
7. Коэн А. Исследование проблем социальной дезорганизации и отклоняющегося поведения. / Социология сегодня: проблемы и перспективы. – М., 1965. – С. 519-550.
8. Кон И.С. В поисках себя: Личность и ее самопознание. – М.: Политиздат, 1984. – 335 с.
9. Лернер М. Развитие цивилизации в Америке. Образ жизни и мысли в Соединенных Штатах сегодня. – Т.2. – М., 1992. – 397 с.
10. Мертон Р. Социальная структура и аномия // Зарубежная социология XX века: Хрестоматия / Отв. ред. В.Г. Городяненко. – Днепропетровск: Издательство ДНУ, 2001. – 336 с.
11. Нікітін А.В. Вплив аномії на нормативну поведінку суспільства // Право України, 2003. – № 9 – С. 44–48.
12. Ольшанский Д.В. Психология масс. – СПб.: Питер, 2001. – 368 с.
13. Орру М. Инструментальная теория аномии Р.Мертонa. //Социальные и гуманитарные науки. Отечественная и зарубежная литература. Сер. 11. Социология. – М.: ИНИОН. – 1993. – № 1. – С. 26–30.

14. Парк Р.Э. Культурный конфликт и маргинальный человек / Пер.с англ. Николаева В.Г. 1 /Социальные и гуманитарные науки. Отечественная и зарубежная литература. Сер.11. Социология. – М.: ИНИОН. – 1998. – № 2. – С. 172–175.
15. Парсонс Т. Понятие общества: Компоненты и их взаимоотношения. //Социальные и гуманитарные науки. Отечественная и зарубежная литература. Сер. 11. Социология. РЖ. – М.: ИНИОН. – 1993. – № 3/4. – С. 137–169.
16. Рисмен Д. Некоторые типы характера и общество // Социологические исследования. –1993. – № 5. – С. 144–151.
17. Ручка А.А. Особенности системной трансформации современного украинского общества // Современное общество. – 1994. – № 4. – С. 6–16.
18. Садлер У.А., Джонсон Т.Е. От одиночества – к аномии / Лабиринты одиночества. – М.: Прогресс, 1989. – С. 214–302.
19. Стоунквист Э.В. Маргинальный человек. Исследование личности и культурного конфликта./ Современная зарубежная психология. – М., 1979.
20. Фрейд З. Психоанализ. Религия. Культура. М., 1992.
21. Фромм Э. Человек для себя: Исследование психологических проблем этики / Пер. с англ. – Минск: Коллегиум, 1992. – 253 с.
22. Ценностный вакуум. /Философская энциклопедия. – Т.5. – М.: Советская энциклопедия, 1970. – 307 с.
23. Якуба Е.А., Куцекко О.Д. Изменение социально-классовой структуры общества в условиях его трансформации. – Харьков: Основа, 1997. – 230 с.

Кірмач А.В., ІДП ім. В.М. Корецького НАНУ

УМОВИ ПРИЙНЯТТЯ НА ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

В научной статье автор анализирует отечественный и европейский опыт формулирования условий принятия на государственную службу. На основании исследования, в первую очередь, европейского опыта правового регулирования условий принятия на государственную службу, автор обосновывает некоторые позитивные аспекты такого правового регулирования и целесообразность их имплементации в отечественное законодательство о государственной службе.

In this article the author reviews Ukrainian and European experience of establishing the conditions for hiring at the civil service. On the basis of relevant European experience of legal regulation of such conditions for employment with the civil service, the author argues the need of implementing of certain positive features of such experience in the Ukrainian law on civil service.

Питання прийняття на державну службу є об'єктом науково-теоретичних досліджень багатьох відомих науковців зокрема, Авер'янова В.Б., Битяка Ю.П., Білої Л.Р., Калюжного Р.А., Ківалова С.В., Крупчана О.Д., Нижник Н.Р., Петришина О.В., Цветкова В.В. та інших [1–5].

Слід зауважити, що на думку автора, термін «вступ на державну службу», що широко вживається в юридичній літературі та нормативній базі, є не досить коректним. Більш прийнятним для характеристики цього процесу вбачається термін «прийняття на державну службу». Така думка обґрунтовується тим, що проходження державної служби слід розглядати, в першу чергу, з позиції органу публічної влади, який приймає рішення про прийняття чи неприйняття кандидата. У зв'язку